

УДК 343.13

ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ОГОЛОШЕННЯМ У РОЗШУК ПІДОЗРЮВАНОВОГО

Наталія ЧЕРНЯК,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Аліна ГАРКУША,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто основні теоретичні положення, що регламентують актуальні питання інституту зупинення досудового розслідування. Проаналізовано норми чинного кримінального процесуального законодавства України, що регулюють діяльність слідчого стосовно розшуку підозрюваного під час зупиненого досудового розслідування. Запропоновано зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення механізму діяльності слідчого з розшуку підозрюваного під час зупиненого досудового розслідування.

Ключові слова: досудове розслідування, зупинення досудового розслідування, кримінальне провадження, підозрюваний, постановва, прокурор, розшук підозрюваного, слідчий суддя.

SUSPENSION OF DEADLINE INVESTIGATION IN THE CONTEXT OF THE ANNOUNCEMENT IN THE SUSPECTED DISCUSSION

Nataliia CHERNIAK,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Criminal Procedure
of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

Alina HARKUSHA,

Candidate of Law Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Criminal Procedure
of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

SUMMARY

The article considers the main theoretical provisions that regulate current questions of the institution of suspension of pre-trial investigation. The norms of the current criminal procedural legislation of Ukraine, which regulate the activity of the investigator in relation to the search of the suspect during the suspension of the pre-trial investigation, are analyzed. Proposed changes and additions to the Criminal Procedure Code of Ukraine to improve the mechanism of the investigator to search for a suspect during a suspended pre-trial investigation.

Key words: pre-trial investigation, suspension of pre-trial investigation, criminal proceeding, suspect, resolution, prosecutor, search for a suspect, investigative judge.

Постановка проблеми. На стадії досудового розслідування одним із основних завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування обставин кримінального правопорушення. Але на практиці іноді виникають ситуації, через які органи досудового розслідування не завжди можуть безперервно і своєчасно проводити необхідні слідчі (розшукові) дії та приймати відповідні рішення для швидкого закінчення досудового розслідування. У зв'язку з цим у кримінальному процесі існує інститут зупинення досудового розслідування до моменту усунення відповідних перешкод у його провадженні.

Слід погодитись з думкою багатьох учених та науковців, які зазначають, що зупинення досудового розслідування – це вимушене припинення процесуальної діяльності органів досудового розслідування внаслідок появи обставин, що не дають змогу здійснити подальше провадження та закінчити досудове розслідування.

За чинним кримінальним процесуальним законодавством України до зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також усі дії для здійснення розшуку підозрюваного, якщо зупинити досудове розслідування необхідно у зв'язку з обставинами, передбаченими п. 2 ч. 1 ст. 280 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що питанням інституту зупинення кримінального провадження присвячено чимало праць таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як В. Биков, Л. Богословська, П. Елькінд, М. Єгорова, Е. Закірова, А. Кочетова, Г. Кожевников, І. Кривонос, А. Ларін, В. Ломовський, І. Малютін, В. Навроцька, Є. Наливайко, Б. Романюк, М. Строгович, О. Татаров та ін. Однак досі не вироблено усталеного підходу до вирішення як теоретичних, так і практичних питань зупинення досудового розслідування у зв'язку з відсутністю підозрюваного,

що ще більше загострилися з прийняттям нового кримінального процесуального законодавства України.

Метою статті є аналіз наукових праць, законодавчих актів і новел чинного кримінального процесуального законодавства України, а також слідчої практики стосовно певних спірних та проблемних аспектів зупинення досудового розслідування у разі оголошення в розшук підозрюваного на стадії досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що від дня ухвалення чинного кримінального процесуального законодавства України минуло багато часу, але ігнорування принципів законотворення обернулося певними проблемами в процесі його практичної реалізації, зокрема правових норм про зупинення кримінального провадження на стадії досудового розслідування. Для розв'язання зазначеної проблеми спершу необхідно розглянути статусний характер особи, стосовно котрої є докази для підозри її у скоєнні злочину. Погоджуючись з Л. Удаловою, що набуття такою «...особою статусу підозрюваного має відбуватися з моменту складання слідчим <...> письмового повідомлення про підозру» [1, с. 10]. Отже, законодавець сам визнав, що таке повідомлення складається (п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК) за «наявності достатніх доказів для підозри особи у скоєнні кримінального правопорушення». За таких умов воно є офіційним процесуальним актом, що посвідчує певний юридичний факт: відповідна особа стає підозрюваною у скоєнні кримінального правопорушення. Ця особа підозрюється у скоєнні злочину вже з того самого дня, яким датований цей акт. Тому законодавець зазначає (ч. 1 ст. 278 КПК), що згадане повідомлення має бути вручено в день його складення, оскільки з цього дня воно набирає законної сили [2]. Тобто особа з цього дня, а не після вручення їй повідомлення чи допиту, де вже стає підозрюваною – учасником кримінального провадження в іншому статусі та з іншими процесуальними правами та обов'язками, ніж вона була до цього (свідком).

Одночасно законодавець, враховуючи реалії практики, пов'язані з неможливістю особи в певних випадках прибути до органу розслідування чи відсутністю її з інших причин, дає змогу вручити це повідомлення після виклику чи доставлення підозрюваної особи до органів розслідування. Вручення повідомлення засвідчує інший юридичний факт. З цього моменту особа має вважатися *de facto* підозрюваною, яку притягнуто до кримінальної відповідальності. Недарма ще 1999 року Конституційний Суд України дав чітке роз'яснення статусу такої особи на цих двох етапах досудового провадження [3].

Так, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України однією з підстав для зупинення досудового розслідування є оголошення в розшук підозрюваного [2].

Слід погодитись з думкою Б. Романюка про те, що нове процесуальне законодавство не лише не удосконалило цей інститут кримінального процесу, а й дещо ускладнило його практичну реалізацію порівняно з КПК 1960 року [4, с. 8]. Нині відповідно до ч. 1 ст. 42 КПК України підозрюваною є особа, якій у порядку, передбаченому ст. ст. 276–279 КПК України, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у скоєнні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень [2].

Таке повідомлення має бути письмовим і вручається слідчим або прокурором (ст. ст. 277–278 КПК). Варто наголосити, що у ст. 280 КПК України закріплено, що досудове розслідування може бути зупинено тільки після такого повідомлення особі про підозру. Відповідно до вимог ч. 1 ст. 278 КПК України письмове повідомлення вручається у

день його складення, а у разі неможливості в спосіб, передбачений КПК для вручення повідомлень, тобто шляхом виклику або приводу.

Повідомлення у кримінальному провадженні здійснюється в порядку, передбаченому главою 11 КПК України, за винятком положень щодо змісту повідомлення та наслідків неприбуття особи. Зазначимо також, що відповідно до частин 1–7 ст. 135 КПК України особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду шляхом вручення повістки про виклик, надсилання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. У разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повістка вручається під розписку дорослому члену її сім'ї чи іншій особі, котра з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. У ст. 136 КПК України законодавець вказує, що таке опосередковане вручення виклику має бути належним чином підтверджене особою, яка отримала повістку про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом. Для цього потрібні: по-перше, підпис особи про отримання повістки, зокрема на поштовому повідомленні; по-друге, відеозапис вручення їй повістки; по-третє, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом. Якщо особа попередньо повідомила слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд про адресу своєї електронної пошти, надіслана на таку адресу повістка про виклик вважається отриманою у разі підтвердження її отримання особою відповідним листом електронної пошти [2].

У положеннях ч. 1 ст. 281 КПК України закріплено, що якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або особа перебуває за межами України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик, то слідчий, прокурор оголошує його розшук [2].

Тобто, виходячи із вищезазначеного, законодавець передбачає тільки дві підстави оголошення в розшук підозрюваного, а саме:

1. Місцезнаходження підозрюваного невідоме;

2. Особа перебуває за межами України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик.

Як бути, якщо особа з тих чи інших причин не отримала відповідного документа про виклик або у слідства немає належного підтвердження про такий факт? Варто погодитись з думкою І.С. Кривонос, який вважає, що це може бути пов'язано з декількома ситуаціями.

Перша. Особа, котра отримала виклик поштою чи через інший вид зв'язку, знищила його та сліди отримання.

Друга. Всі намагання вручити особисто повістку про виклик такий особі не увінчалися успіхом. Особа категорично відмовилася отримувати повістку чи знайомитися з її змістом, яку доставили у визначений законом спосіб, а будь-які кіно-, відео-, фотоматеріали про намагання такого вручення чи ознайомлення з її змістом, відсутні. Після цього особа зникла з місця проживання чи тимчасового перебування.

Третя. Особа раніше допитувалася як свідок у справі, а на момент підготовки повідомлення про підозру виїхала з постійного місця перебування (на заробітки, лікування, у довгострокове відрядження за кордон тощо), а фактичні дані про переховування чи умисне ухилення від кримінальної відповідальності відсутні. На аналогічні причини можливої відсутності особи – такого учасника кримінального провадження уже звертали увагу деякі автори [5].

Отже, в усіх наведених випадках особа не є підозрюваною, оскільки виклик не відбувся і їй не повідомлено

про підозру. Звідси випливає: навіть, якщо для особи підготовлено повідомлення про підозру, всі можливі слідчі дії без її участі виконано, зупинити провадження не можна – формально немає підозрюваної особи. Таку особу також не можна оголосити в розшук, а відтак і проводити оперативно-розшукові заходи, попри те, що вона навіть умисно переходується від органів розслідування. У ч. 1 ст. 281 КПК передбачено, що розшук оголошується тільки стосовно підозрюваного.

За таких обставин виникає ще одна проблема. Як бути із застосуванням строків давності для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності такої особи? У законі (ч. 2 ст. 49 Кримінального кодексу України) зазначено: перебіг давності зупиняється, якщо особа, «...що скоїла злочин, ухилилась від слідства...». Якщо виходити з формальностей нині чинної редакції КПК, то такій особі, «що скоїла злочин», має бути вручено повідомлення про підозру, а процес такого вручення, як уже зазначено, не відбувся. У такому разі процесуальні терміни спливатимуть на користь цієї особи, бо наближатимуть звільнення від кримінальної відповідальності. Ще швидше ці терміни спливатимуть у разі, коли злочин було виявлено із запізненням і до початку досудового провадження уже минув значний проміжок часу.

Такі законодавчі форми регуляції правовідносин інституту зупинення досудового провадження є неприйнятними, тому що в кожному випадку ухилення підозрюваного в той чи інший спосіб від кримінальної відповідальності призведе до порушення прав та інтересів потерпілого.

Чинний КПК України взузив і обставини, за яких можна зупинити досудове розслідування. У зазначеному нами п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК підкреслено: таке рішення можна прийняти тільки тоді, коли відсутність підозрюваного пов'язана з тим, що він переходується від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності. Відсутність підозрюваного ще не є фактом переходування від органів досудового розслідування з метою ухилення від кримінальної відповідальності. Для того, аби це довести у більшості випадків необхідно спочатку встановити місцезнаходження особи, а відтак дослідити шляхи та способи її переходування, допитати самого підозрюваного тощо. Більше того, встановлення причин відсутності обов'язкове в будь-якому разі, адже йдеться про обрахування строків давності для звільнення особи від кримінальної відповідальності. Порушення підозрюваним зобов'язання відповідно до обраного йому запобіжного заходу – це окреме питання. Якщо ж взяти до уваги зміст чинної норми ч. 1 ст. 281 КПК України, то ми побачимо, що такого підозрюваного можна оголосити в розшук. Тут уже немає таких умов для розшуку, як переходування від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності, а сказано, що такий захід вживається, коли «...під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або особа перебуває за межами України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого...». Важко зрозуміти таку логіку законотворення й об'єктивно пояснити вказану суперечність у диспозиціях згаданих ст. ст. 280 і 281 КПК. Отже, якщо місцезнаходження підозрюваного невідоме, його можна оголосити в розшук, але неможливо зупинити кримінальне провадження [2].

Значимо, що в Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні (далі – Інструкція), яка затверджена Наказом МВС України № 575 від 07.07.2017 року, регламентовано, у разі якщо підозрюваний переходується від органів досудового розслідування з метою ухилення від кримінальної відпо-

відальності і його місцезнаходження невідоме, слідчий вносить постанову про зупинення досудового розслідування, яка погоджується прокурором. Якщо досудове розслідування не зупиняється, слідчий вносить окрему постанову про оголошення розшуку підозрюваного та вживає заходів з його розшуку [6].

У день прийняття такого процесуального рішення слідчий доповідає про оголошення розшуку підозрюваного керівникові органу досудового розслідування для їх погодження та подальшого направлення керівникові територіального органу, підрозділу поліції або міжрегіонального територіального органу Національної поліції України або його територіального (відокремленого) підрозділу, який здійснює оперативне супроводження кримінального провадження або матеріали діяльності якого стали підставою для початку кримінального провадження, для організації розшуку підозрюваного.

Таким чином, зазначені матеріали мають містити витяг із ЄРДР, копії письмового повідомлення про підозру, постанови про оголошення розшуку підозрюваного або постанови про зупинення досудового розслідування, ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу, довідку про особу або копію документа, який посвідчує особу.

Також Інструкція закріплює і той факт, що у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини, в яких підозрюваного оголошено в розшук, слідчим вносяться за погодженням з прокурором клопотання до слідчого судді про дозвіл на затримання підозрюваного з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу. Організація розшукової роботи покладається на керівників оперативних підрозділів.

Керівник оперативного підрозділу:

1) погоджує зняття особи з розшуку з керівником органу досудового розслідування шляхом візування ним відповідної облікової картки;

2) забезпечує у встановленому законодавством порядку закриття ОРС лише за наявності копії постанови слідчого про відновлення досудового розслідування у зв'язку з устанавленням місцезнаходження підозрюваного, а якщо досудове розслідування не зупинялося – за наявності документів, які підтверджують встановлення місцеперебування розшукуваної особи, а у разі, коли особа підлягає видачі іншою державою, – після завершення проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва [6].

У кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини, в яких підозрюваного оголошено в розшук, у разі наявності достатніх підстав вважати, що особа може переходуватися за межами України, слідчий відповідно до законодавства вирішує питання про оголошення особи в міжнародний розшук.

Після оголошення підозрюваного у міжнародний розшук відповідно до частини шостої статті 193 КПК України слідчий звертається до суду з клопотанням про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Слідчий з метою отримання матеріалів, що характеризують особу підозрюваного, громадянина іншої держави, відповідно до вимог ст. 551 КПК України негайно направляє до країни його походження запит про міжнародну правову допомогу [2].

У разі отримання інформації про те, що оголошений у розшук підозрюваний, який є громадянином іншої держави, перебуває на території цієї держави, слідчий у стислі строки відповідно до вимог розділу IX «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження» КПК України у встановленому порядку надсилає запит про міжнародну правову допомогу в кримінальному провадженні або надсилає зазначене кримінальне провадження стосовно

вказаної особи разом з клопотанням про передання кримінального провадження.

Висновки. Якщо дотримуватися положення чинного КПК України, особа стає підозрюваною з моменту вручення повідомлення про підозру, отже, у разі невручення повідомлення про підозру воно втрачає юридичну силу. Але таке тлумачення з юридичної точки зору було б некоректним. Та коли сприйняти задум законодавця про те, що особа вважається підозрюваною з моменту вручення їй відповідного повідомлення, це дає змогу після встановлення місцезнаходження цієї особи та виклику (доставляння) до слідчого спочатку допитувати її без обмежень у часі (у законі не визначено термін вручення такій особі повідомлення) як свідка й вимагати правдивих показань навіть проти самої себе під загрозою кримінальної відповідальності за неправдиві показання, а відтак, коли таким чином будуть отримані необхідні слідству показання по суті підозри, виконати формальність – вручити саме повідомлення про підозру й перевести особу в інший процесуальний статус. Із цим також не можна погодитися.

На підставі викладеного вважаємо, що особа має здобувати статус підозрюваної не з дня оголошення повідомлення про підозру, а з моменту складення цього процесуального акта. Це сприятиме розв'язанню й інших викладених нами проблемних питань, які стосуються зупинення слідства та оголошення розшуку підозрюваного.

Список використаної літератури:

1 Удалова Л. Деякі проблемні питання правозастосування кримінального процесуального законодавства. Актуальні питання кримінального процесуального законодавства України: зб. мат. міжвузівської наукової конференції 26 квітня 2013 року м. Київ. Нац. акад. прокуратури України. К. : «Алерта», 2013. С. 10.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-15/99 за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про де-

путатську недоторканість) від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99 / Офіційний вісник України. 1999. № 44 (19.11.99). С. 2193.

4. Богдан Романюк. Зупинення досудового розслідування з підстав, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 280 Кримінального процесуального кодексу України. Віче. 6/2014. URL: www.viche.info

5. Кривонос І.С. Зупинення досудового розслідування у випадку, якщо підозрюваний переховується від органів слідства та суду, в контексті нового Кримінального процесуального кодексу України. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnivs/2012_58/58/14.pdf

6. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затверджена Наказом МВС України № 575 від 07.07.2017 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE30805.html

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Черняк Наталія Петрівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Гаркуша Аліна Григорівна – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Cherniak Nataliia Petrivna – Candidate of Law Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Criminal Procedure of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

cherniak_nat@i.ua

Harkusha Alina Hryhorivna – Candidate of Law Sciences, Senior Lecturer at the Department of Criminal Procedure of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

alinagarkusha@i.ua